

kroz PRISTUPANJE ka PRAVDI

Fond za humanitarno pravo

Teme biltena **kroz PRISTUPANJE ka PRAVDI** odnose se na prepreke i rešenja za uspostavljanje vladavine prava i odgovornosti u vezi sa zločinima počinjenim u nedavnoj prošlosti i težiće afirmisanju potreba pojedinaca i društva koje proističu iz tog iskustva, a u okviru pregovora o članstvu Srbije u EU.

Broj 13
Jul 2016

[★] Činjenicama ka pomirenju

Intervju sa Goranom Svilanovićem, generalnim sekretarom Regionalnog saveta za saradnju

Strateško opredeljenje Saveta za regionalnu saradnju fokusirano je na uspostavljanje i razvijanje ekonomске saradnje. Može li uspešna regionalna saradnja između država koje su u nedavnoj prošlosti bile u oružanom sukobu da se odvija bez njihovog zajedničkog osvrta na teško nasleđe ovih sukoba, koje uključuje veliki broj ubijenih, nestalih i izbeglih osoba i podeljena post-konfliktna društva?

Da, moguće je. To je, naravno, teško, ali je moguće. Konkretno, u idealnoj

Goran Svilanović

Fond za humanitarno pravo

situaciji bismo već imali ono što zovete „zajedničkim kritičkim osvrtom“ na nasleđa sukoba, ali smo daleko od idealne situacije. Sukobi su zaista bili veoma haotični, kao i post-konfliktna situacija u kojoj se nalazimo danas, i mi, dakle, jednostavno nemamo situaciju koja bi dozvolila smiren, kritički osvrt na nasleđe o kom govorite. Ima pokušaja, neki su tu uspešniji od drugih, ali nemamo urednu i čistu situaciju, nemamo takav luksuz.

Pre tri godine, u Sarajevu, razgovarao sam o „pomirenju“ sa jednom od onih ličnosti koje su predvodile antiratno angažovanje u BiH. Odmah smo se složili da smo daleko od pomirenja i da će tako ostati sve dok se i ljudi iz regiona ne slože oko toga šta se tokom rata zaista događalo u konkretnim situacijama i periodima. Treba da izgradimo zajedničko shvatanje činjenica da bismo mogli da se pomirimo.

Kako ocenujete dosadašnje procese uspostavljanja istine, odgovornosti i pravde za počinjene zločine u državama regiona?

Kao što sam rekao, imamo jednu haotičnu situaciju, i zato je ovo veoma težak proces. Bilo je više pokušaja da se takva komisija uspostavi, ali – bar koliko ja znam – nijedan od njih nije bio uspešan, jer su ih svaki put pratili i pokušaji da se takva tela politizuju.

Jedina „komisija za istinu i pomirenje“ koja se može smatrati uspešnom je bila južnoafrička. Molim Vas da imate u vidu da tu nije reč o onoj

komisiji za „istinu, odgovornost i pravdu“ koju pominjete. Problem je u tome što istina, odgovornost i pravda, kada idu u paketu, veoma često mogu da otežaju proces pomirenja, umesto da mu doprinesu. Dodao bih i da je južnoafrički slučaj jedini svetli primer uspeha takvih komisija delimično i zbog toga što smo u Južnoj Africi imali ljude poput Nelsona Mendele i Desmonda Tutua. Nažalost, u našem delu sveta ne postoji niko uporedivog kalibra. Pokušaji se nastavljaju, i REKOM je inicijativa za koju se čini da ima dobre šanse za uspeh, barem kada je reč o utvrđivanju istine o broju i identitetu žrtava. Kao što sam istakao i ranije, slaganje oko činjenica bi tu predstavljalo osnovni korak ka pomirenju. REKOM tu radi upravo ono što nam je potrebno – pokušava da razjasni ko su bile žrtve, odnosno svi oni koji su poginuli tokom cepanja bivše Jugoslavije. Kada nam REKOM obezbedi podatke, nadam se da žrtve, njihova imena i broj neće biti politički zloupotrebljavani. Informacije treba da budu temelj svakog dogovora o tome kako svi mi koji smo preživeli sukob, uključujući i sve nacije i zemlje u regionu, možemo da iskažemo zajedničko poštovanje za žrtve i njihove porodice. One možda mogu da nas okupe; možda će utvrđivanje informacija tako biti okidač za jedan pošten dijalog o tome kako žrtvama treba iskazati poštovanje, i kako ne dozvoliti da se sve ovo ikada ponovi. Ako bismo se oko toga dogovorili, bili bismo veoma blizu toga da se pomirimo.

Iz Evropske unije se često čuje da je poštovanje ljudskih prava temeljna vrednost na kojoj počiva zajednica evropskih država. Kada je reč o suočavanju sa prošlošću u odnosu na ratove u bivšoj Jugoslaviji, stiče se utisak da se ova vrednost prenebregava zarad postizanja određenih političkih ciljeva. Kako u svetu toga vidite perspektivu EU integracija Srbije u vezi sa njenim napretkom u suočavanju sa prošlošću i uspostavljanje dobrih odnosa sa susedima u regionu?

Kada se principi i pragmatična politika nađu u sukobu, obično su principi ti koji trpe. Imajte u vidu da to nije nešto u šta ja verujem, niti nešto što bi u idealnom svetu trebalo da se dešava. Ja samo ukazujem na ono što je očigledno, a to se ne događa samo u jugoistočnoj Evropi, već u čitavom svetu, i to stalno.

U regionu civilno društvo veoma aktivno insistira, pokreće i podržava regionalnu saradnju i zajednički pristup suočavanju sa prošlošću. Kako ocenjujete važnost i dostignuća postojećih inicijativa civilnog društva, među kojima je i Inicijativa za uspostavljanje REKOM-a? Mislite li da imaju dovoljnu podršku države?

Civilno društvo je zaista imalo vodeću ulogu u uspostavljanju regionalne saradnje čak i pre Regionalnog saveta za saradnju (RSS) ili Pakta o stabilnosti, koji mu je prethodio. Civilno društvo je nastavilo da doprinosi procesu bavljenja prošlošću na više načina, a ja ču-

vam navesti samo dva primera, za koje smatram da su odlični. REKOM, kao inicijativa koja ima za cilj imenovanje svih žrtava i istraživanje svih navoda o ratnim zločinima, tu zaslužuje najveće pohvale. Ali to je jedan spor proces i on, uprkos tome što je reč o projektu koji zaista obećava, tek treba da dâ rezultate. Drugi primer je projekat Zajedničke istorije Centra za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi, koji povezuje istoričare iz čitave jugoistočne Evrope, i u okviru koga su već objavljene četiri knjige o istoriji rata. Peta knjiga, koja će obuhvatiti ratove iz 1990-ih, treba da izade sredinom 2016. Koliko znam, obe inicijative uživaju podršku nekih vlada zemalja EU i Evropske komisije. Ali, iskreno, angažovanja vlada zemalja regiona i njihova politička i finansijska podrška su veoma ograničeni.

Da li je proces pomirenja preduslov za stvarnu regionalnu saradnju, ili je regionalna saradnja put ka pomirenju?

Jedini istiniti odgovor na to pitanje je verovatno da treba da nastavimo da razvijamo obe stvari koliko god možemo. U nekim situacijama, regionalna saradnja će biti u boljem stanju od procesa pomirenja, dok će u drugim biti obrnuto. Da budem iskren, RSS će nastaviti da ulaže maksimalni trud kako bi osigurao da obe te stvari napreduju.

[novosti]

Usvojena prva strategija za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji

Vlada Republike Srbije usvojila je 20. februara 2016. godine prvu [Nacionalnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji](#), za period od 2016. do 2020. godine. Cilj Nacionalne strategije je unapređivanje procesuiranja ratnih zločina u Srbiji. Krajnji rezultat sprovođenja strategije treba da budu suzbijanje nekažnjivosti za počinjene zločine, efikasna regionalna saradnja, ujednačavanje sudske prakse, unapređivanje zaštite i podrške svedocima i žrtvama, efikasna saradnja svih insti-

tucija koje su uključene u procesuiranje ratnih zločina, kao i ojačana društvena svest o važnosti procesuiranja ratnih zločina. Smernicu za izradu Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina predstavljao je Nacrt akcionog plana za Poglavlje 23, koji Ministarstvo pravde smatra krovnim dokumentom u ovoj oblasti.

Indikatori za merenje rezultata sprovođenja Nacionalne strategije uključuju: procesuiranje prioritetnih predmeta, u skladu sa strategijom TRZ-a; broj optužnica i pravnosnažno okončanih postupaka; trajanje sudske postupaka; ocene Evropske

komisije o usklađenosti sa standardima Evropske unije; broj pokrenutih i pravnosnažno okončanih postupaka u okviru regionalne saradnje; broj nestalih osoba; izveštaji MKSJ Savetu bezbednosti; izveštaji drugih relevantnih vladinih i nevladinih organizacija.

Nacionalna strategija predviđa aktivnosti za poboljšavanje efikasnosti rada i kapaciteta TRZ-a, SORZ-a i nadležnih sudova, unapređivanje normativnog i institucionalnog okvira za adekvatnu zaštitu svedoka i podršku žrtvama, uključujući uspostavljanje nacionalne mreže službi podrške svedocima i žrtvama, pružanje

adekvatne odbrane okrivljenima, ubrzavanje i poboljšavanje potrage za nestalim licima, intenziviranje i jačanje regionalne i međunarodne saradnje, kao i informisanje šire javnosti o sudskim postupcima i izmenu nastavnih programa radi „unapređivanja odnosa društva prema značaju suđenja za ratne zločine“.

Realizaciju mera predviđenih Nacionalnom strategijom praktice posebno radno telo koje obrazuje Vlada, a u kojem će biti zastupljene sve relevantne institucije u oblasti procesuiranja ratnih zločina, kao i predstavnici Pregovaračke grupe za Poglavlje 23, akademске zajednice i organizacija civilnog društva.

Rezolucija Evropskog parlamenta o Srbiji

Evropski parlament (EP) usvojio je 4. februara 2016. godine [Rezoluciju o izveštaju o](#)

[Srbiji za 2015. godinu.](#)

U oblasti suđenja za ratne zločine Rezolucija ohrabruje Srbiju da nastavi da sarađuje sa Haškim tribunalom, ukazuje na važnost usvajanja sveobuhvatne nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, uspostavljanje efikasnog sistema zaštite svedoka i podrške žrtvama i unapređivanje regionalne saradnje, te naglašava potrebu da se ojačaju i depolitiziraju institucije specijalizovane za procesuiranje ratnih zločina. Ponovljena je preporuka iz prethodne rezolucije, koja se odnosi na preispitivanje zakonskih odredbi koje omogućuju univerzalnu nadležnost u procesuiranju ratnih zločina.

Evropski parlament je rezolucijom pozvao Srbiju da žrtvama i članovima njihovih porodica osigura **pravo na reparacije i uspostavi** šemu reparacija kao važan preduslov pomirenja, kao i da bez odlaganja usvoji novi zakon o civinim žrtvama rata, imajući u

vidu da aktuelni zakon ne prepoznaje veliki broj žrtava.

Srbija je, takođe, ohrabrena da nastavi sa radom na **utvrđivanju sudsbine nestalih**, kao i da u skladu sa međunarodnim pravom reši preostale otvorene probleme, među kojima je otvaranje arhiva. Evropski parlament je ponovio svoju podršku Inicijativi za osnivanje REKOM-a.

Parlament od Srbije očekuje da osudi govor mržnje i ratnohuškačku retoriku i uzdrži se od pružanja javne podrške pojedinцима koji su osuđeni za ratne zločine.

Briefing

Dana 24. februara 2016. godine, u biblioteci Fonda za humanitarno pravo (FHP), održan je treći po redu sastanak o važnosti uključivanja tranzicione pravde i suočavanja sa prošlošću u proces evropskih integracija Republike Srbije. Na sastanku su učestvovali predstavnici ambasada

Švajcarske, Holandije, Belgije, Velike Britanije, Bugarske, Kipra, Slovačke, Sjedinjenih Američkih Država, Hrvatske, Norveške, Bosne i Hercegovine, Misije OEBS-a u Srbiji, kao i oficir za vezu Kosova.

Učesnici sastanka razgovarali su o dostignućima i osnovnim preprekama u potrazi za osobama koje su nestale u kontekstu oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji, o dosadašnjim naporima institucija da utvrde lokacije masovnih grobnica u Srbiji, o uključivanju pitanja nestalih osoba u pregovore koji se vode između Srbije i

Kosova, kao i o drugim relevantnim temama.

Prilog za Izveštaj EK o napretku Srbije

Sredinom aprila 2016. godine FHP je dostavio Evropskoj komisiji

[prilog za Izveštaj o napretku Srbije u 2016.](#) godini. FHP je ukazao na nedovoljnu saradnju sa Haškim tribunalom i nedostatke u procesuiranju ratnih zločina pred sudovima u Srbiji, kao i na probleme sa kojima se suočavaju žrtve u nastojanju da ostvare pravo na reparacije, stagnaciju potrage za nestalima i potpuni

izostanak institucionalnih reformi, te neophodnost što skorijeg osnivanja REKOM-a.

Suočavanje sa prošlošću kao jedan od prioriteta EU

Predstavnici FHP-a sastali su se 21. marta 2016. godine u Briselu sa predstavnicima Evropskog parlamenta i Evropske službe za spoljne poslove (EEAS). U razgovoru sa izvestiocem EP za Srbiju Dejvidom Mekalisterom, izvestiocem za Srbiju u senci grupe Zelenih Igorom Šoltesom i Herbertom Pribicerom iz Odeljenja EEAS za

Sastanak o uključivanju tranzicione pravde u pregovore o pristupanju Srbije EU

Zapadni Balkan, predstavljena su dostignuća Srbije u prihvatanju i primeni evropskih standarda u oblasti tranzicione pravde.

Sagovornici FHP-a saglasili su se da je primena mehanizama tranzicione pravde

tema o kojoj u okviru EU institucija treba intenzivno razgovarati, budući da predstavlja važno, odnosno jedno od prioritetnih pitanja za EU. Oni su ukazali i na to da, iako nije uvek vidljiva, odlučnost EU u pogledu primene svih obaveza iz pret-

pristupnih pregovora - uključujući i one koje se odnose na suočavanje sa prošlošću - postoji. Takođe je naglašeno da će sva važna pitanja biti tema u razgovoru između EU i država u regionu.

[★] Odnos prema civilnim žrtvama rata – korak unazad u evropskim integracijama

Relja Radosavljević, pravni analitičar, Fond za humanitarno pravo

Već dve godine zaredom Evropska komisija u godišnjem Izveštaju o napretku Srbije konstatiše da „samo nekoliko žrtava ratnih zločina ima pristup delotvornoj naknadi unutar važećeg zakonodavnog okvira”.¹ Ova kratka konstatacija ukazuje na važno pitanje koje se tiče poštovanja ljudskih prava jedne od najugroženijih grupa u Srbiji, ali ne pruža ni nagoveštaj uzroka tog problema, niti ukazuje na moguća rešenja i poziciju institucija u odnosu na to rešenje. U čemu je, dakle, problem sa postojećim zakonskim okvirom koji se odnosi na prava žrtava i šta preduzima vlast u Srbiji kako bi taj problem adresirala? I konačno, zbog čega Evropsku uniju to zanima?

Treba poći od postojećeg pravnog okvira oličenog u Zakonu o pravima civilnih invalida rata, donetom još 1996. godine. Ovaj zakon omogućava uživanje (skromnih)

Relja Radosavljević

prava i beneficija osobama koje su preživele fizičko nasilje tokom rata ili članovima porodica osoba koje su kao civili izgubile život. Međutim, pri samom definisanju toga ko se može smatrati civilnim invalidom rata odnosno civilnom žrtvom rata, postavljeni su uslovi koji prema nekim procenama praktično onemogućavaju više od 90% civilnih žrtava iz proteklih ratova koje danas žive u Srbiji da dobiju pravni status po tom Zakonu. Zbog toga što ne ispunjavaju propisane uslove, u Srbiji se civilnim žrtvama rata ne smatraju porodice nestalih osoba, a status civilnog invalida rata se ne garantuje ni žrtvama seksualnog nasilja, žrtvama koje pate od psihičkih posledica

¹ Radni dokument Komisije: Republika Srbija – 2014 izveštaj o napretku, prevod dostupan na: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/Izvestaj_o_napretku_dec14.pdf, str. 72; Radni dokument Komisije: Republika Srbija – 2015 izveštaj o napretku, prevod dostupan na: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinji_izvestaj_15_final.pdf, str. 22.

pretrpljenog nasilja ili imaju lakši oblik invaliditeta, onima koji su stradali na teritoriji drugih republika bivše države, kao ni onima za čije su stradanje odgovorne srpske državne snage i njima podređene formacije.

Ovaj zakon već 20 godina predstavlja jedan od najdugovečnijih primera institucionalizovane diskriminacije, ali i kršenje obaveza iz više međunarodnih konvencija koje je Srbija ratifikovala. Više međunarodnih tela i organizacija koje prate primenu ljudskih prava u Srbiji (Savet UN za ljudska prava, Komitet UN protiv torture, Komitet UN za prisilne nestanke, Savet Evrope, Amnesty International) godinama unazad ukazuju da se položaj civilnih žrtava rata u Srbiji mora značajno unaprediti. Bilo je i inicijativa da se ovaj zakon izmeni – Fond za humanitarno pravo (FHP) pokrenuo je jednu takvu inicijativu 2012. godine zajedno sa Zaštitnikom građana, Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti i Kancelarijom za ljudska i manjinska prava, ali su se ove tri institucije početkom 2013. godine povukle iz dalje saradnje. Štaviše, Zaštitnik građana tešku situaciju civilnih žrtava rata u Srbiji ne smatra dovoljno relevantnim pitanjem poštovanja ljudskih prava, pa osim vrlo površnog pominjanja u uvodnom delu godišnjeg izveštaja za 2014. godinu, ovom problemu uopšte i ne poklanja pažnju.

Početkom 2015. godine FHP i Centar za unapređivanje pravnih studija (CUPS) izradili su Model zakona o pravima civilnih žrtava

povreda ljudskih prava u oružanim sukobima i u vezi sa oružanim sukobima u periodu od 1991. do 2001. godine i uputili ga Vladi na razmatranje. Udruženja žrtava su pozitivno ocenila Model i ukazala da predstavlja sveobuhvatno i dostojanstveno rešenje za ostvarivanje njihovih prava. Vlada Srbije nikada nije odgovorila na zahtev FHP-a i CUPS-a da uspostavi radnu grupu koja bi razmotrila Model.

Krajem 2014. godine javnost je saznala da je u toku priprema novog zakonskog teksta u Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Tekst Nacrta zakona o pravima boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica objavljen je na internet stranici ovog ministarstva, čime je ušao u javnu raspravu. O radu na novom zakonu i o javnoj raspravi udruženja žrtava nisu uopšte bila obaveštena, niti su sa njima vođene bilo kakve konsultacije (za razliku od udruženja veterana i vojnih invalida koja su bila involvirana), kao ni sa nevladitim organizacijama koje se bave podrškom žrtvama.

Iz samog teksta Nacrta zakona vidljive su dve stvari – namera autora da jednim zakonskim aktom objedini kompletну materiju tzv. boračko-invalidske zaštite (koja je do sada bila podeljena u više zakona i uredbi), kao i želja da se proširi krug prava porodica palih boraca i vojnih invalida. S druge strane, položaj civilnih žrtava nije

poboljšan ni u jednom aspektu. Zadržani su svi diskriminatorski uslovi, pa je izvesno da će, ako se Nacrt usvoji, i dalje ogromna većina civilnih žrtava rata koje žive u Srbiji ostati nevidljive za sistem. Štaviše, osmišljena su dodatna ograničenja, kao na primer da se zahtev za priznanje statusa civilne žrtve ne može podneti po proteku 10 godina od dana povrede ili pogibije, čime su finalno isključene sve žrtve ratova 1990-ih. Nacrt zakona, doduše, predviđa prelazni rok od godinu dana od stupanja na snagu, kad se mogu podneti zahtevi. Tako kratak rok, međutim, ne može nikako biti prihvatljiv, uvezši u obzir da većina onih na koje bi se zakon odnosio nije ni svesna ni obaveštena da se radi na njegovoj pripremi i usvajanju.

Posle izrazito netransparentnog procesa pripreme Nacrta, Ministarstvo je isti pristup imalo i nakon njegovog objavlјivanja. Pre svega, poziv za učešće u javnoj raspravi nije upućen nikome od aktera zainteresovanih za pitanja položaja civilnih žrtava rata (udruženja žrtava, nevladine organizacije). Više od godinu dana od njenog okončanja, Ministarstvo nije objavilo zaključke javne rasprave, iako je to po zakonu bilo obavezno. Konačno, Ministarstvo i danas odbija da Nacrt dâ javnosti na uvid, uprkos zakonskoj obavezi da to učini. Istovremeno, iz izjava funkcionera ovog Ministarstva vidi se namera da se Nacrt po što bržem postupku prosledi Vladi i Skupštini na usvajanje, kao i

uverenost da je on u saglasnosti sa pravnim tekovinama EU, iako za to imaju samo „pozitivno mišljenje“ Kancelarije za evropske integracije Vlade Srbije.²

Tekovine EU se zasnivaju pre svega na njenim osnovnim vrednostima: ljudskom dostojanstvu, slobodi, demokratiji, jednakosti, vladavini prava i poštovanju ljudskih prava, definisanim u osnivačkim ugovorima. Ove vrednosti EU primenjuje i u spoljnim odnosima, podržavajući mehanizme tranzicione pravde u postkonfliktnim društвима, a za zemље koje nameravaju da postanu чlanice one čine politički deo tzv. kopenhagenskih kriterijuma. U okviru pregovora o pristupanju, poštovanje ljudskih prava, naročito osetljivih i diskriminisanih grupa, prati se kroz Poglavlje 23. Tako se u izveštaju o sprovedenom skriningu za ovo poglavље našla preporuka da se uspostave minimalni standardi o pravima, podršci i zaštiti žrtava, u skladu sa odgovarajućom Direktivom EU.³ Akcioni plan Vlade Srbije za Poglavlje 23 sadrži i meru zakonskog regulisanja položaja žrtava u skladu sa međunarodnim standardima i tekovinama EU.⁴

2 „Većina ipak ostaje bez statusa civilnih žrtava“, *Danas*, 31.01.2016. godine.

3 Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 25. oktobra 2012. godine o uspostavljanju minimalnih standarda u vezi sa pravima, podrшком i zaštitom žrtava krivičnih dela, kojom se zamjenjuje Okvirna odluka Saveta 2001/220/PUP.

4 Akcioni plan za poglavље 23, treći nacrt, dostupan na: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%202023%20Treci%20nacrt%202026.08.2015.pdf>, str. 303.

Sprovodenje ove mera predviđeno je za ovu godinu, a nadležnost je pripisana Ministarstvu pravde.

Na osnovu svega rečenog, izvesno je da će Vlada Srbije, ako ne zbog međunarodnih principa i privrženosti vrednostima ljudskih prava, a onda bar zbog pristupanja EU, morati da inicira pisanje novog zakonskog rešenja u vezi sa pravima civilnih žrtava rata. Tome govorи u prilog i poslednja rezolucija Evropskog parlamenta o napretku Srbije u procesu evropskih integracija, koja vrlo jasno poziva Srbiju da usvoji shemu reparacija za žrtve i njihove porodice, u vidu što hitnijeg donošenja novog i pravičnog zakona.⁵

Pa ipak, izvesnost izmena zakonskog okvira ne menja utisak da institucije Srbije ne samo da nemaju senzibilitet za tako temeljna pitanja ljudskih prava kao što su prava civilnih žrtava rata, već se svojim postupanjima direktno suprotstavljuju EU, udruženjima žrtava, civilnom društву i međunarodnim telima za praćenje ljudskih prava. Cena te konfrontacije i nerazumevanja uloge institucija – da štite prava svih, a posebno onih najugroženijih – previsoka je, jer je reč o izgubljenim godinama u kojima je naše društvo već moglo biti pristojnije i pravičnije nego što je sada.

---

⁵ Rezolucija Evropskog parlamenta od 4. februara 2016. godine o Izveštaju za Srbiju za 2015. godinu, tačka 25.

[Suđenja za ratne zločine - pregled]

*Prvostepeni postupci

Predmet Bosanski Petrovac – Gaj

Milan Dragišić se [optužnicom](#) Tužilaštva za ratne zločine (TRZ) tereti da je, kao pripadnik Vojske Republike Srpske (VRS), 20. septembra 1992. godine u naselju Gaj u Bosanskom Petrovcu (BiH) ubio tri i pokušao ubiti tri bošnjačka civila.

kritičnom događaju, već su samo čuli da je optuženi ubio bošnjačke civile.

Predmet Trnje/Tërrnje

Pavle Gavrilović i Rajko Kozlina se [optužnicom](#) TRZ-a terete da su, kao pripadnici Vojske Jugoslavije (VJ), dana 25. marta 1999. godine u selu Trnje/Tërrnje (opština Suva Reka/Suharekë, Kosovo) ubili 27 civila albanske nacionalnosti.

Na suđenjima [5. februara](#), [12. aprila](#) i [23. maja](#) kao svedoci optužbe ispitani su Ibrahim Babić, Željko Knežević i Stevo Klepić. Babić je svedočio da je u vreme kritičnog događaja video okrivljenog kako ide ulicom obućen u vojno odelo i nosi mitraljez M-84, dok su svedoci Knežević i Klepić izjavili da nisu imali neposrednih saznanja o

Na suđenju [18. januara](#) ispitani su svedoci/oštećeni Ilmi Gashi i Nexhat Bitiqi, koji su opisali kako su pripadnici VJ izvršili napad na Trnje/Tërrnje i ubijali meštane-civile. Svedok Nexhat Bitiqi opisao je streljanje civila u dvorištu kuće svog ujaka, koje je on preživeo. Na glavnom pretresu [20. maja](#)

svedočila su dva pripadnika VJ koji su govorili o svojim saznanjima u vezi sa počinjenim zločinom. Ispitana su i dvojica sudske veštaka medicinske struke, koji su utvrdili da su optuženi procesno sposobni. Njihovo veštačenje je usledilo na nalog suda, nakon što su dva prethodna suđenja bila otkazana jer optuženi zbog bolesti nisu pristupili sudu. Suđenje koje je bilo zakazano za [27. maj](#) nije održano jer sudu ponovo nije pristupio okrivljeni Rajko Kozlina.

Predmet Gradiška

Goran Šinik se [optužnicom](#) TRZ-a tereti da je, kao pripadnik VRS, 2. septembra 1992. godine, u mestu Bok Jankovac (BiH) ubio Marijana Višticu, civila hrvatske nacionalnosti.

Na glavnem pretresu održanom [13. aprila](#) ispitan je svedok optužbe Đorđe Raca, koji je naveo da je u kritičnom periodu na obali reke Save kod mesta Bok Jankovac video muški leš, kojeg je njegov poznanik Ranko Račić prepoznao kao telo Marijana Vištice.

Predmet Bihać II

Svetku Tadiću se [optužnicom](#) TRZ-a stavlja na teret da je, kao pripadnik VRS, u septembru 1992. godine na području mesta Duljci, Ćukovi – Duliba, Orašac (opština Bihać, BiH), sa drugim pripadnicima vojske i policije Republike Srpske, ubio 23 bošnjačka civila.

Glavni pretres [23. marta](#) je prekinut zbog nesposobnosti optuženog da prisustvuje, a sud je odredio veštačenje kojim će se utvrditi da li je on procesno sposoban.

Predmet Sanski Most – Kijevo

Viši sud u Beogradu doneo je 18. maja [presudu](#) kojom je Mitra Čankovića oglasio krivim zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od devet godina. Čanković se [optužnicom TRZ-a](#) teretio da je, kao pripadnik VRS, 19. septembra 1995. godine u naselju Kijevo (Sanski Most, BiH) ubio jednog bošnjačkog civila.

*Ponovljeni postupci

Predmet Ćuška/ Qushk

Toplica Miladinović i još 12 okriviljenih se optužnicom TRZ-a terete da su, kao pripadnici 177. vojnoteritorijalnog odreda Peć/Pejë, tokom aprila i maja 1999. godine u selima Ljubenić/Lubeniq, Ćuška/Qushk, Pavljan/Pavlan i Zahać/Zahaq (opština Peć/Pejë, Kosovo) ubili najmanje 109 albanskih civila.

14. aprila i okončan odbacivanjem optužnice, jer je kod optuženog nastupila trajna procesna nesposobnost.

Predmet Bosanski Petrovac

Nedeljko Sovilj i Rajko Vekić se optužnicom TRZ-a terete da su, kao pripadnici VRS, 21. decembra 1992. godine na lokalnom putu Jazbine–Bjelaj (Bosanski Petrovac, BiH), u šumi zvanoj „Osoje“ ubili jednog bošnjačkog civila.

Ponovljeni postupak nastavljen je 25. januara ispitivanjem svedoka odbrane Zorana Grujića koji je govorio o svom poznanstvu sa jednim od optuženih. Na suđenju 22. februara ispitani su svedoci Muhamed Hajdarpašić i Zoran Obradović, nekadašnji zaštićeni svedok A1 koji je odlučio da svedoči pod punim imenom i prezimenom ali bez prisustva javnosti. Svedok Hajdarpašić, nekadašnji pripadnik SUP-a Peć, dao je alibi optuženom Krstoviću, navodeći da ga je u vreme kritičnog događaja u selu Ljubenić/Lubeniq video u kafiću u Peći/Pejë. Na glavnom pretresu održanom 17. marta i 21. aprila ispitani su svedoci koji su u vreme oružanog sukoba na Kosovu bili angažovani u vojsci i policiji Srbije.

U odnosu na optuženog Dejana Bulatovića postupak je izdvojen, a

Zbog promene u sastavu sudskog veća, glavni pretres je počeo iz početka. Glavni pretres u ovom predmetu održan je 28. januara, davanjem iskaza okriviljenih, kao i uvidom u iskaze ranije ispitanih svedoka i druge dokaze. Suđenje koje je bilo zakazano za 19. april nije održano jer sudu nije pristupila pozvana svedokinja.

Predmet Lovas

Milan Devčić i još devet optuženih se optužnicom TRZ-a terete da su, kao pripadnici JNA, formacije „Dušan Silni“ i lokalne vlasti, tokom oktobra i novembra meseca 1991. godine u Lovasu (Hrvatska) lišili života 44 civila hrvatske nacionalnosti.

Zbog promene predsednika veća glavni pretres je počeo iznova, pa su tokom pretresa održanih [2. i 3. marta](#) i [8. aprila](#) optuženi iznosili odbranu, dok je tokom pretresa održanih [13. aprila i 26. maja](#) vršen uvid u dokumentaciju koja se nalazi u spisima predmeta.

*Žalbeni postupci

Predmet Ovčara

Pred Apelacionim sudom u Beogradu vodi se postupak⁶ protiv Miroljuba Vujovića i još 12 optuženih koji se [optužnicom](#) TRZ-a terete da su 20. i 21. novembra 1991. godine, na poljoprivrednom dobru Ovčara u Vukovaru (Hrvatska), kao pripadnici Teritorijalne odbrane Vukovara i dobrovoljačke jedinice „Leva supoderica“, koje su bile u sastavu tadašnje JNA, ubili 200 ratnih zarobljenika.

Na glavnem pretresu [11. maja](#) konstatovano je da će sud još

⁶ U predmetu Ovčara Vrhovni kasacioni sud doneo je presudu 19. juna 2014. godine, kojom je usvojio zahteve za zaštitu zakonitosti okrivljenih i ukinuo pravosnažnu presudu Apelacionog suda u Beogradu kojom su okrivljeni oglašeni krimim, a predmet vratio Apelacionom sudu na ponovno odlučivanje o žalbama izjavljenim na osuđujući deo prвostepene presude. Prilikom ponovnog odlučivanja o žalbama okrivljenih, Apelacioni sud je odlučio da otvorí glavni pretres.

jednom pokušati da od Rezidualnog mehanizma dobije zapisnik o saslušanju svedoka P022 koji se u ovom postupku pojavljuje kao svedok-saradnik broj 1, obzirom da je raniji zahtev odbijen.

Predmet Skočići

Pred Apelacionim sudom u Beogradu vodi se postupak protiv Damira Bogdanovića i još pet optuženih zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. U ponovljenom postupku Viši sud u Beogradu doneo je u junu 2015. godine [presudu](#) kojom ih je oslobođio od optužbe da su kao pripadnici jedinice „Simini četnici“ 1992. godine u selu Skočići (opština Zvornik, BiH) mučili, opljačkali a nakon toga ubili 28 Roma, dok su tri oštećene, stare 13, 15 i 19 godina, više meseci držali zatočene, tukli ih, silovali i seksualno ponižavali. Odlučujući o žalbi TRZ-a protiv ove presude, Apelacioni sud je odlučio da otvorí pretres i neposredno ispita zaštićene svedokinje „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“. Na pretresu održanom [27. aprila](#), sa kojeg je javnost bila isključena, ispitana je zaštićena svedokinja „Alfa“.

*Pravnosnažno okončani postupci

Predmet Tenja II

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 23. decembra 2015. godine [presudu](#) kojom je [potvrdio oslobađajuću presudu](#) Višeg suda u Beogradu, a kojom je Žarko Čubrilo zbog nedostatka dokaza oslobođen od odgovornosti za ubistvo 11 hrvatskih civila tokom jula meseca 1991. godine u Tenji (Hrvatska).

Predmet Beli Manastir

Apelacioni sud u Beogradu [potvrdio](#) je [presudu](#) Višeg suda u Beogradu kojom su optuženi oglašeni krivim zbog toga što su, kao pripadnici SUP-a Beli Manastir, 17. oktobra 1991. godine u okolini Belog Manastira (Hrvatska) učestvovali u ubistvu četiri civila hrvatske nacionalnosti. Osuđeni su na kazne zatvora u trajanju od 20, 15 i 5 godina.

Predmet Sanski Most

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 22. februara [presudu](#) kojom je Miroslavu Gvozdenu izrekao kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Ovom presudom pooštrena je [presuda](#) Višeg suda u Beogradu kojom je Miroslav Gvozden zbog učestvovanja u ubistvu troje civila hrvatske nacionalnosti 5. decembra 1992. godine, na području mesta Tomašica i Sasina (Sanski Most, BiH), osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.

Predmet Tuzlanska kolona

Apelacioni sud u Beogradu doneo je [presudu](#) kojom je optuženog Iliju Jurišića oslobođio optužbe za krivično delo upotrebe nedozvoljenih sredstava borbe. Njemu je [optužnicom](#) TRZ-a stavljeno na teret da je, kao dežurni u Operativnom štabu Službe javne bezbednosti u Tuzli (BiH), 15. maja 1992. godine, suprotno postignutom dogovoru o mirnom povlačenju vojnika JNA iz kasarne „Husinska buna”, izdao naredbu za napad na vojnu kolonu koja je mirno napuštala Tuzlu, kojom prilikom je poginulo najmanje 50 vojnika, a najmanje 51 ranjen.

Ovom presudom preinačena je presuda Višeg suda u Beogradu kojom je optuženi i u ponovljenom postupku bio proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina.

Predmet Logor Luka

Apelacioni sud u Beogradu potvrđio je 28. marta presudu Višeg suda u Beogradu kojom je Boban Pop Kostić oslobođen od optužbe da je, kao pripadnik Prve posavske pešadijske brigade Vojske Republike Srpske, dana 10. maja 1992. godine u formiranom logoru „Luka“ u Brčkom (BiH) jednog bošnjačkog civila telesno povredio i psihički mučio.

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12
11000 Beograd, Srbija

Tel: +381-11-3349-600
+381-11-3349-766
+381-63-210-536

e-mail: office@hlc-rdc.org
www.hlc-rdc.org

Društvene mreže:

- @FPHLC #towardsJUSTICE
- fond.za.humanitarno.pravo
- Fond za humanitarno pravo

